

Vergaderjaar 2025–2026

36 416

Voorstel van wet van de leden Paternotte en Bevers tot wijziging van de Embryowet in verband met de afschaffing van het tijdelijk verbod op het doen ontstaan van embryo's voor wetenschappelijk onderzoek

E

TWEEDE VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT¹

Vastgesteld 16 juni 2026

Inleiding

De commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft met belangstelling kennisgenomen van de nota naar aanleiding van het verslag van de initiatiefnemers² en de brief van de regering met de beantwoording van de gestelde vragen over het initiatiefvoorstel strekkende tot wijziging van de Embryowet in verband met de afschaffing van het tijdelijk verbod op het doen ontstaan van embryo's voor wetenschappelijk onderzoek.³

De leden van de fracties van **GroenLinks-PvdA, CDA, SGP, Fractie-Visseren-Hamakers** en **Volt** **gezamenlijk** en de **Fractie-Walenkamp** wensen naar aanleiding van het initiatiefvoorstel een aantal opmerkingen te maken en vragen voor te leggen aan de initiatiefnemers en/of de regering.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA

De leden van de fractie van GroenLinks-PvdA danken de initiatiefnemers en de regering voor hun uitvoerige en zorgvuldige beantwoording van de gestelde vragen over het initiatiefvoorstel van de Tweede Kamerleden

¹ Samenstelling:

Van Aelst-Den Uijl (SP), Bakker-Klein (CDA) (voorzitter), Baumgarten (JA21), Beukering (Fractie-Beukering), Bezaan (PVV), Fiers (GroenLinks-PvdA), Van Gasteren (Fractie-Van Gasteren), Van der Goot (OPNL), Griffioen (D66), Van Gurp (GroenLinks-PvdA), Janssen-van Helvoort (GroenLinks-PvdA) (ondervoorzitter), Kaljouw (VVD), Kemperman (FVD), Van Knapen (BBB), Koffeman (PvdD), Moonen (D66), Perin-Gopie (Volt), Van Rooijen (50PLUS), Roovers (GroenLinks-PvdA), Van de Sanden (Fractie-Van de Sanden), Steenkamp (CDA), Straus (VVD), Talsma (ChristenUnie), Thijsen (GroenLinks-PvdA), Visseren-Hamakers (Fractie-Visseren-Hamakers), De Vries (SGP), Walenkamp (Fractie-Walenkamp), Van Wijk (BBB)

² Kamerstukken I 2025/26, 36 416, C.

³ Kamerstukken I 2025/26, 36 416, D.

Paternotte en Bevers betreffende de afschaffing van het verbod op het doen ontstaan van embryo's.

In de eerste schriftelijke vragenronde hebben diverse fracties, waaronder de fractie van GroenLinks-PvdA, vragen gesteld over de waarborgen die er zijn dat het onderzoek dat door de voorgestelde wetswijziging wordt mogelijk gemaakt in publieke handen blijft. Het (dominant) publieke karakter van het Nederlandse vruchtbaarheidsonderzoek wordt immers door de initiatiefnemers en de regering één- en andermaal als een groot goed naar voren gebracht. Het is ook een belangrijke bouwsteen in de onderbouwing van de gevraagde wetswijziging dat Nederland zonder deze te zeer afhankelijk dreigt te worden van onderzoek uit landen waar commerciële belangen dominant zijn, menen deze leden.

Om op dit punt volstreekte duidelijkheid te krijgen, hebben de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie nog de volgende vragen aan de regering. Voor de initiatiefnemers hebben zij geen nadere vragen.

1. Begrijpen deze leden het goed dat de waarborg voor de dominantie van het publieke belang in het wetenschappelijk onderzoek op dit terrein (en het uitsluiten van aanwending daarvan met een winstoogmerk) gelegen is in de combinatie van de bepalingen die in de Embryowet zijn opgenomen en de regels die ten grondslag liggen aan en gehanteerd worden bij de toetsing door de Centrale Commissie Mensgebonden Onderzoek (CCMO)?
2. Verspreid over de honderden pagina's beantwoording in de diverse vragenrondes in de beide Kamers zijn deze bepalingen en regels al wel genoemd, maar wil de regering deze ten behoeve van de helderheid en overzichtelijkheid nogmaals voor deze leden op een rij zetten?
3. In diverse sectoren van de gezondheidszorg zien deze leden dat commerciële partijen (al dan niet in de vorm van *private equity*) aanzienlijke onderdelen van de zorg overnemen, zoals bijvoorbeeld in de huisartsenzorg en de tandartsenzorg. Ook zijn er in Nederland particuliere (commerciële of semi-commerciële) vruchtbaarheidsklinieken. Onderschrijft de regering dat het belangrijk is dat het vruchtbaarheidsonderzoek en de vruchtbaarheidsbehandeling in Nederland publiek gedomineerd blijven? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welke waarborgen zijn er dan om te voorkomen dat op dit terrein op enig moment een aanzienlijke verschuiving naar particuliere klinieken en instellingen plaatsvindt?
4. De vraag lijkt misschien hypothetisch, maar de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA vinden het belangrijk om te vragen naar de robuustheid van de wettelijke afspraken die nu worden gemaakt. Volstaan de waarborgen zoals die in de Embryowet en door toetsing door de CCMO gegeven zijn om commerciële aanwending van het toegestane onderzoek tegen te gaan, ook indien het stelsel om welke redenen dan ook onverhoopt in de toekomst voor een groter deel in commerciële handen zou zijn? Zo ja, op welke manier? Zo nee, wat zou dan aanvullend nog geregeld moeten worden?
5. De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie merken op dat Nederland een open samenleving kent en dat open uitwisseling van kennis en ideeën belangrijk is als voedingsbodem voor wetenschappelijke ontwikkeling en vooruitgang. Daar staat tegenover dat deze leden zouden willen voorkomen dat kennis en inzichten die hier ontwikkeld worden voor breed omschreven maatschappelijke doelen door anderen (buiten de jurisdictie van de Nederlandse overheid) uit hun context worden gelicht en voor veel minder nobele doelen worden ingezet. Hier is sprake van een dilemma, want deze leden willen ook geen rem zetten op wetenschappelijke ontdekkingen omdat deze

mogelijk verkeerd gebruikt zouden kunnen worden. Onderkent de regering dit dilemma en kan zij daarop reflecteren?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

De leden van de fractie van het CDA wensen de regering de volgende vragen te stellen.

1. De beantwoording van de vraag van de leden van de CDA-fractie of met dit wetsvoorstel wegen naar onderzoek worden geopend waarvan op dit moment nog niet kan worden overzien waar deze eindigen, stelt deze leden niet gerust. Ook uit het antwoord op hun vraag naar de wijze waarop de regering ervoor zal zorgdragen dat de CCMO beschikt over een duidelijk kader op basis waarvan zij goedkeuring kan verlenen voor een bepaald onderzoek, blijkt naar het oordeel van deze leden onvoldoende dat sprake is van de door hen bedoelde begrenzing.
In artikel 10 van de Embryowet, waarnaar wordt verwezen, wordt niet aangegeven wat het doel van het onderzoek moet zijn, anders dan dat het moet leiden tot de vaststelling van nieuwe inzichten op het terrein van de medische wetenschap. Deze formulering lijkt deze leden zeer ruim. In de memorie van toelichting staat dat onderzoek met tot stand gebrachte embryo's uitsluitend is toegestaan indien redelijkerwijs aannemelijk is dat het betreffende wetenschappelijk onderzoek zal leiden tot nieuwe inzichten op het terrein van onvruchtbaarheid, het terrein van kunstmatige voortplantingstechnieken, het terrein van erfelijke of aangeboren aandoeningen of het terrein van de transplantatiegeneeskunde.⁴ Kan de CCMO op grond hiervan de voorwaarde stellen dat onderzoeksdoelen transparant moeten zijn? Zo ja, wordt daarbij ook de in de memorie van toelichting aangegeven begrenzing in acht genomen?
2. Het Rathenau Instituut waarschuwt ervoor dat het opheffen van het verbod op het speciaal kweken van embryo's kan leiden tot een verminderde inzet op het vinden van alternatieven. Om die reden is de regering via de motie-Krul in de Tweede Kamer verzocht ervoor zorg te dragen dat onderzoek naar alternatieven langjarig wordt voorgezet.⁵ In antwoord op de vraag van deze leden hoe de regering voorziet in blijvende aandacht voor onderzoek naar alternatieven voor onderzoek met tot stand gebrachte embryo's, geeft de regering aan dat daarvoor in de begroting van het Ministerie van VWS geen financiële dekking is. De regering verwacht wel dat wetenschappers naar alternatieven zullen blijven zoeken. Naar aanleiding hiervan hebben de leden van de CDA-fractie nog enkele aanvullende vragen:
 - a. Wordt nu om financiële redenen ervoor gekozen geen prioriteit meer te geven aan onderzoek naar alternatieven?
 - b. Hoe worden onderzoekslijnen met betrekking tot alternatieven voor het gebruik van embryo's voor wetenschappelijk onderzoek voortgezet als het daarop gerichte onderzoeksprogramma van ZonMw wordt beëindigd?
 - c. Waar in Nederland of elders in de wereld vindt op dit moment onderzoek plaats naar alternatieven voor het gebruik van embryo's voor wetenschappelijk onderzoek? Kan de regering aangeven of het mogelijk en wenselijk is de resultaten van dit onderzoek af te wachten?
 - d. Kan de regering aangeven waar voor wetenschappers de prikkel ligt om naar alternatieven te zoeken, indien dit wetsvoorstel wordt aangenomen?

⁴ Kamerstukken II 2022/23, 36 416, nr. 3, p. 18.

⁵ Kamerstukken II 2025/26, 36.416, nr. 21.

3. Tegelijk met het voorliggende initiatiefwetsvoorstel heeft de regering voorgesteld de Embryowet op andere punten te wijzigen naar aanleiding van de derde evaluatie van de Embryowet.⁶ In dat voorstel, dat recent aan de Eerste Kamer is aangeboden, wordt de definitie van een embryo gewijzigd. De regering geeft aan dat het voor de inwerkingtreding van het onderhavige initiatiefwetsvoorstel niet noodzakelijk is te wachten op verdere behandeling van het regeringswetsvoorstel. Hierover hebben de leden van de CDA-fractie nog enkele vragen.
- a. Kan de regering aangeven wat het (juridische) gevolg zal zijn van het wijzigen van de definitie van een embryo voor het voorliggende initiatiefvoorstel?
 - b. Kan de regering de route voor de inwerkingtreding van beide wetten nader verduidelijken?

De leden van de fractie van het CDA wensen daarnaast de volgende vragen aan de initiatiefnemers te stellen.

4. De behandeling van dit wetsvoorstel vraagt om een ethische afweging tussen enerzijds de fundamentele beschermwaardigheid van het menselijk leven en anderzijds de kansen voor verbetering van de kwaliteit van leven van onder andere mensen met ernstige genetisch gerelateerde aandoeningen. Voor deze afweging achten de leden van de CDA-fractie de vraag naar de proportionaliteit van dit wetsvoorstel essentieel.
- In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel wijzen de initiatiefnemers erop dat meerdere landen, waaronder België, het Verenigd Koninkrijk en delen van de Verenigde Staten, ruimere mogelijkheden kennen op het gebied van onderzoek met embryo's dan Nederland. Hierover hebben deze leden de volgende vragen:
- a. Medisch-wetenschappelijk onderzoek is internationaal georiënteerd. Gaat het in dit wetsvoorstel om het mogelijk maken van competitie tussen buitenlandse en Nederlandse onderzoeksgroepen?
 - b. Kunnen de initiatiefnemers aangeven waarom de kennis van onderzoeksgroepen in België en het Verenigd Koninkrijk en/of de Verenigde Staten niet kan worden benut voor de doelen waarvoor dit onderzoek ook in de Nederlandse context zou worden uitgevoerd, zodat niet meer embryo's ten behoeve van dit onderzoek hoeven te worden gebruikt dan strikt noodzakelijk?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fracties van Volt en Visseren-Hamakers gezamenlijk

De leden van de fracties van Volt en de Fractie-Visseren-Hamakers gezamenlijk danken de initiatiefnemers en de regering voor de uitgebreide en heldere beantwoording in het eerste schriftelijke overleg. Naar aanleiding daarvan hebben deze leden nog de volgende aanvullende vragen.

In het antwoord op vraag 5 van het lid van de Fractie-Visseren-Hamakers verwijst de regering naar het advies van de Human Fertilisation and Embryology Authority (HFEA) in het Verenigd Koninkrijk en de Zweedse Statens medicinsk-etiska råd (SMER) om de 14-dagengrens te verleggen.⁷

1. Wat is de stand van zaken van de politieke besluitvorming in het Verenigd Koninkrijk en Zweden naar aanleiding van deze adviezen?

⁶ Kamerstukdossier 36.677.

⁷ *Kamerstukken I* 2025/26, 36 416, D, p. 24.

Uit de antwoorden op vragen 5 en 6 krijgen de leden van de fracties van Volt en de Fractie-Visseren-Hamakers nog geen volledig beeld van de stand van zaken in andere landen.⁸

2. Deze leden verzoeken de regering en/of de initiatiefnemers om een overzicht te geven van de stand van zaken in alle EU-lidstaten. In welke EU-lidstaten is het ontwikkelen van embryo's voor wetenschappelijk onderzoek verboden, toegestaan of toegestaan onder bepaalde randvoorwaarden? Welke randvoorwaarden betreft dit? En welke EU-lidstaten hanteren de 14-dagengrens?

Zodoende kan de Eerste Kamer zich een oordeel vormen over de vraag of Nederland in internationaal perspectief voor- of achterloopt. De leden van deze fracties hechten grote waarde aan de mogelijkheid om dit oordeel te kunnen vellen.

Uit het antwoord op vragen 10 en 11 blijkt dat embryo's zouden mogen worden verplaatst naar het buitenland of naar een andere instelling in Nederland.⁹ Het lijkt deze leden voor de betreffende buitenlandse instelling complex om in de praktijk om te gaan met het feit dat verschillende embryo's onder de regels van verschillende landen kunnen vallen.

3. Hoe houdt de CCMO toezicht op wat er met een embryo gebeurt bij een andere instelling, al dan niet in het buitenland?
4. Hoe houdt de CCMO toezicht op de naleving van de Nederlandse eisen bij onderzoek in het buitenland?
5. Met name de vraag hoe en wanneer embryo's worden vernietigd is hierbij voor deze leden van belang. Hoe ziet de CCMO hierop toe indien een embryo zich in het buitenland bevindt?
6. Is er een meldplicht voor verplaatsingen van embryo's? Met andere woorden: heeft de CCMO inzicht in waar alle ontwikkelde embryo's zich bevinden en welk onderzoek met welk embryo wordt verricht?

Uit het antwoord op vraag 19 wordt niet helder of kweekmedium van dierlijke oorsprong, zoals BSA, zal worden gebruikt bij de te ontwikkelen embryo's voor wetenschappelijk onderzoek.

7. Graag ontvangen deze leden alsnog een reactie op dit punt. Naar aanleiding van de antwoorden op vraag 4 van de fractie van GroenLinks-PvdA hebben deze leden de volgende vervolgvraag.
8. Waarom hebben de initiatiefnemers er niet voor gekozen om preklinisch onderzoek naar de veiligheid en effectiviteit van kiembaanmodificatie uit te sluiten van het wetsvoorstel? Deze leden achten deze mogelijkheid een vorm van een glijdende schaal.

Uit het antwoord van de initiatiefnemers op vraag 4 van de fractie het CDA wordt deze leden niet duidelijk of het importeren van embryo's uit het buitenland is toegestaan; slechts wordt aangegeven dat dit zeer onwaarschijnlijk is.

9. Is het toegestaan embryo's uit het buitenland te importeren indien aan de Nederlandse wettelijke vereisten wordt voldaan?

Naar aanleiding van de antwoorden op vraag 4 van de fractie van de SP hebben deze leden de volgende vervolgvraag. Er zijn ook sociaal-economische oorzaken van gezondheidsproblemen die een verminderde kans op een succesvolle zwangerschap veroorzaken.

10. Met welk bestaand en nieuw beleid beoogt de regering deze gezondheidsproblemen, die onder meer sociaal-economische oorzaken hebben, te voorkomen en tegen te gaan?

Naar aanleiding van de antwoorden op vraag 4 van de fractie van de ChristenUnie hebben deze leden de volgende vervolgvraag.

11. Voorziet het initiatiefwetsvoorstel in het apart registreren van onderzoek met restembryo's en speciaal voor onderzoek ontwikkelde embryo's, zodat dit onderscheid in de statistieken zichtbaar blijft?

⁸ Kamerstukken I 2025/26, 36 416, D, p. 24–25.

⁹ Kamerstukken I 2025/26, 36 416, D, p. 26.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SGP

De leden van de fractie van de SGP hebben kennisgenomen van de beantwoording van de schriftelijke vragen en hebben naar aanleiding daarvan nog enkele aanvullende vragen.

1. Hoe reflecteert de regering op de schriftelijke uitwisseling van ideeën hierover tussen de initiatiefnemers en de leden van de SGP-fractie? De initiatiefnemers hanteren een grens van 14 dagen en verwijzen daarbij naar richtlijnen en wetgeving.
2. Zijn de initiatiefnemers met de leden van de SGP-fractie van mening dat het feit dat iets in wetgeving of richtlijnen is opgenomen, niet automatisch betekent dat dit ook juist is?
3. Erkennen de initiatiefnemers dat zij met dit uitgangspunt de positie innemen dat iemands beschermwaardigheid afhankelijk is van diens leeftijd?
4. Wat is de visie van de regering hierop?
De 14-dagenregel is grotendeels gebaseerd op de gedachte dat een embryo zich tot die tijd nog kan splitsen tot een genetisch identieke meerling. Echter, dit is een theoretische aanname en een dergelijke splitsing is, voor zover deze leden bekend, nooit waargenomen, waardoor hiervoor geen wetenschappelijk bewijs bestaat. Overigens kan, indien dit wel zou plaatsvinden, ook worden gesproken van asekuele voortplanting, waardoor nog steeds niet duidelijk is dat er geen sprake zou zijn van een levend menselijk persoon.
5. Erkennen de initiatiefnemers dat het hanteren van de 14-dagenregel filosofische en ethische problemen oproept?
6. Hoe reflecteren zij daarop?
7. Welke visie heeft de regering hierop?
De leden van de SGP-fractie erkennen dat er meerdere visies zijn op de morele status van het embryo en dat niet iedereen zal delen dat er vanaf het moment van conceptie sprake is van een volwaardig mens. Er is op zijn minst sprake van een mens-in-ontwikkeling, maar dat is een pasgeboren baby ook. Het is duidelijk dat deze leden en de initiatiefnemers op dit punt van overtuiging verschillen. Tegelijk achten deze leden het problematisch om van de beschermwaardigheid van mensen een soort compromis te maken waarin gemiddeld wordt tussen opvattingen.
8. Zijn de initiatiefnemers het met de leden van de SGP-fractie eens dat, als het aankomt op de waardigheid van mensen, altijd het veiligste pad bewandeld moet worden?
9. Erkennen de initiatiefnemers dat, indien de waardigheid van mensen tot een compromis verwordt, dit verstreckende morele gevolgen kan hebben voor alle mensen?
10. Wat is het standpunt van de regering hierover?
Deze leden lezen dat de initiatiefnemers van mening zijn dat embryo's in alle fasen van de ontwikkeling beschermwaardig zijn. Tegelijk menen zij dat het uitvoeren van medisch-wetenschappelijk onderzoek met embryo's mogelijk moet zijn. Medisch-wetenschappelijk onderzoek betekent in de praktijk het uitvoeren van experimenten met embryo's en het vervolgens vernietigen daarvan.
11. Welke bescherming beogen de initiatiefnemers concreet aan embryo's toe te kennen indien experimenten met en vernietiging van embryo's mogelijk zijn?
12. Kan de regering hierop ingaan?

Vragen en opmerkingen van het lid van de Fractie-Walenkamp

Het lid van de Fractie-Walenkamp heeft kennisgenomen van de beantwoording van de eerder gestelde vragen en ziet uit naar de beant-

woording van de onderstaande vragen door de initiatiefnemers en de regering.

I. Noodzaak en wetenschappelijke onderbouwing

1. Welke concrete wetenschappelijke onderzoeken kunnen momenteel niet worden uitgevoerd met bestaande IVF-restembryo's, maar wel met speciaal gecreëerde onderzoeksembryo's?
2. Kan per onderzoeksdoel worden aangegeven waarom bestaande alternatieven, zoals IVF-restembryo's, organoïden, stamcelmodellen of diermodellen onvoldoende zijn?
3. Welke medische doorbraken worden verwacht dat dit voorstel mogelijk maakt en welke wetenschappelijke onderbouwing bestaat daarvoor?
4. Hoe wordt voorkomen dat een verruiming van de onderzoeksmogelijkheden wordt ingevoerd zonder dat vooraf duidelijk is welke concrete kenniswinst daarmee wordt nastreeft?
5. Waarom wordt de noodzaak van het creëren van embryo's voor onderzoek voldoende aangetoond geacht, terwijl wetenschappers zelf verdeeld lijken over de meerwaarde daarvan ten opzichte van onderzoek met IVF-restembryo's?

II. Grenzen van genetische manipulatie

Casus: CRISPR-Cas9

6. Mag een speciaal gecreëerd onderzoeksembryo genetisch worden aangepast met behulp van CRISPR-Cas9?
7. Welke genetische aanpassingen worden aanvaardbaar geacht en welke niet?
8. Waar ligt voor D66 de grens tussen het voorkomen van erfelijke ziekten en het verbeteren van menselijke eigenschappen?
9. Welke juridische waarborgen voorkomen dat onderzoek naar ziektepreventie uiteindelijk leidt tot toepassingen gericht op intelligentie, uiterlijk of fysieke prestaties?
10. Is de regering bereid expliciet uit te sluiten dat onderzoeksembryo's worden gebruikt voor enhancement-toepassingen («designer babies»)? Zo nee, waarom niet? Zo ja, in hoeverre en met welke garanties? Hoe wordt dat gecontroleerd en gemonitord?

III. Klonen, mitochondriale donatie en complexe embryo's

Casus: mitochondriale vervanging

11. Mag een embryo worden gecreëerd waarbij DNA van drie of meer genetische donoren wordt gecombineerd? Zo ja, in hoeverre en met welke garanties? Hoe wordt dat gecontroleerd en gemonitord?
12. Welke ethische grenzen worden gezien bij technieken waarbij genetisch ouderschap over meerdere personen wordt verdeeld?
13. In hoeverre wordt de beschermwaardigheid van beginnend menselijk leven gewaarborgd?

IV. Casus: klonen

14. Mag voor onderzoeksdoeleinden een gekloond menselijk embryo worden gecreëerd?
15. Zo ja, in hoeverre en met welke garanties? Hoe wordt dat gecontroleerd en gemonitord? En waarom is het creëren van een kloon voor onderzoek ethisch aanvaardbaar, maar reproductief klonen niet?
16. Welke principiële grens maakt dit onderscheid houdbaar?

V. Commercialisering en eigendom

17. Wie wordt de juridisch eigenaar van speciaal gecreëerde onderzoeksembryo's?
18. Mag een private onderneming onderzoeksembryo's laten creëren ten behoeve van commercieel onderzoek?
19. Mogen buitenlandse bedrijven of buitenlandse celbanken embryo's of genetisch materiaal leveren voor onderzoek in Nederland?
20. Welke maatregelen voorkomen dat menselijke embryo's onderdeel worden van een commerciële markt?
21. Is de regering bereid een verbod op handel in embryo's, embryonale cellijnen en afgeleide genetische producten expliciet vast te leggen?
22. Hoe wordt voorkomen dat economische belangen de vraag naar embryo's stimuleren?

VI. Democratische legitimiteit en maatschappelijke grenzen

23. Deze regering benadrukt burgerparticipatie. Hoewel de regering de nadruk legt op meer zeggenschap en betrokkenheid van burgers, blijkt uit recent onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) dat veel burgers ontevreden zijn over wat er uiteindelijk met hun inbreng wordt gedaan. Het SCP benoemt dat het niet alleen gaat om de inspraakmogelijkheden zelf, maar juist om wat de overheid met die adviezen doet.¹⁰ Op welke wijze is de samenleving betrokken bij de afweging of speciaal gecreëerde embryo's voor onderzoek wenselijk zijn? Welk maatschappelijk debatten heeft deze regering georganiseerd?
24. Welk maatschappelijk draagvlak wordt noodzakelijk geacht voordat deze verruiming wordt ingevoerd?
25. Waarom is er geen burgerberaad georganiseerd over deze fundamentele ethische kwestie?
26. Indien een meerderheid van de bevolking zich tegen deze verruiming uitspreekt, zou D66 haar standpunt dan heroverwegen?
27. Welke juridische status kent de regering toe aan een embryo dat uitsluitend voor onderzoek wordt gecreëerd?
28. Welke morele status kent de regering toe aan een embryo dat uitsluitend voor onderzoek wordt gecreëerd?

VII. Casusvragen

29. De consequenties van dit voorstel, en zeker de mogelijke uitwassen, waaronder misbruik van embryo's, zijn nog onvoldoende helder. Erkent de regering dit? Zo ja, wat wordt daaraan op korte termijn gedaan? Zo nee, waarom niet?
30. *Casus 1.* Stel dat een onderzoeker een embryo creëert, genetisch modificeert en vervolgens pluripotente stamcellen oogst voor onderzoek. Welke juridische grenzen worden in dat geval nog beschermd en op welke wijze?
31. Welke ethische grenzen worden in dat geval nog beschermd? Welke niet? Waarom worden die niet meegewogen in het oordeel hierover?
32. Waarom is dit moreel wezenlijk anders dan het creëren van menselijk leven als onderzoeksinstrument?

¹⁰ Sociaal en Cultureel Planbureau, «Burgerperspectieven; Bericht 1>2026: De stemming», Den Haag, zie <https://www.scp.nl/site/binaries/site-content/collections/documents/2026/03/03/burgerperspectieven-bericht-1-2026-de-stemming/burgerperspectieven-2026-bericht-1-de-stemming.pdf>.

33. *Casus 2.* Stel dat een buitenlands laboratorium genetisch gemodificeerde embryo's produceert en Nederlandse onderzoekers daarvan gebruik willen maken. Valt dat binnen de bedoeling van deze wet?
34. Zo nee, hoe wordt dat in de praktijk voorkomen? Zo ja, in hoeverre en met welke garanties? Hoe wordt dat gecontroleerd en gemonitord?
35. *Casus 3.* Stel dat onderzoek uitwijst dat bepaalde genetische varianten samenhangen met intelligentie of cognitieve prestaties. Moet onderzoek naar dergelijke eigenschappen wettelijk worden uitgesloten?
36. Zo ja, in hoeverre en onder welke condities? Hoe wordt dat gecontroleerd en gemonitord?
37. Zo nee, waarom niet?
38. *Casus 4.* Als onderzoeksembryo's worden gecreëerd om de effecten van externe factoren op de ontwikkeling van embryo's te bestuderen: welke experimenten mogen daarbij expliciet niet worden uitgevoerd?
39. Waar, in hoeverre en onder welke condities zijn die grenzen vastgelegd? Hoe wordt dat gecontroleerd en gemonitord?
40. De regering antwoordde eerder op vraag 3 van de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA: «Omdat het doneren van eicellen een invasieve en ingrijpende zorghandeling vergt, wordt vrouwen in de praktijk niet gevraagd een dergelijke ingreep speciaal ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek te ondergaan. Eicellen die ter beschikking worden gesteld ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek, zijn vrijwel uitsluitend eicellen die eerder zijn ingevroren voor behoud van vruchtbaarheid (vanwege bijvoorbeeld oncologische of sociale indicaties), maar die de vrouw uiteindelijk zelf niet meer ophaalt of gebruikt. Het initiatiefwetsvoorstel verandert daar niets aan.»¹¹ De huidige wetstekst biedt daarmee de mogelijkheid dat aan vrouwen die overwegen eicellen voor zichzelf in te vriezen, een beeld wordt geschetst dat niet-gebruikte eicellen beschikbaar kunnen komen voor nieuwe wetenschappelijke toepassingen indien het wetsvoorstel wordt aangenomen. Zien de regering dan wel de initiatiefnemers hierin juridische risico's? Zo ja, hoe wordt voorkomen dat deze risico's zich voordoen?
41. Naar aanleiding van vraag 11 van de fractie van de PVV: «Wordt voorzien in een verbod op de export van speciaal gekweekte embryo's of celmateriaal naar landen met minder strikte regelgeving?» antwoordde de regering: «Hier geldt geen verbod voor. Eventuele verplaatsing van embryo's naar het buitenland zal onderdeel zijn van het onderzoeksprotocol. Voordat embryo's voor wetenschappelijk onderzoek tot stand worden gebracht, moet het onderzoeksprotocol door de CCMO worden beoordeeld. Pas als de CCMO goedkeuring heeft gegeven kunnen de embryo's daadwerkelijk tot stand worden gebracht. Samenwerking met wetenschappers uit andere landen is voorstelbaar, maar een onderzoeksprotocol dat niet voldoet aan de eisen die daaraan in Nederland worden gesteld (genoemd in artikel 10 van de Embryowet) zal niet worden goedgekeurd door de CCMO.»¹² Het lid van de Fractie-Walenkamp constateert dat dit antwoord van de regering een zeer groot gevaar herbergt. Indien, zoals de regering doet, wordt gepleit voor (a) zorgvuldige regelgeving, zou dan niet tevens (b) een verbod op de export van gekweekte embryo's moeten worden opgenomen, tenzij dit (c) noodzakelijk is vanwege internationale wetenschappelijke samenwerking. Is dat laatste (c) het geval? Geeft de regering inderdaad prioriteit aan (a) zorgvuldige wetgeving? Zo ja, hoe is dat te rijmen met deze omissies en gevaren?
42. Hoe zal de regering de export van embryo's in goede banen leiden? Welke garanties worden hiervoor gegeven? Hoe wordt dit gemonitord?

¹¹ *Kamerstukken I 2025/26, 36 416, D, p. 3.*

¹² *Kamerstukken I 2025/26, 36 416, D, p. 12.*

De leden van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport zien de antwoorden van de regering met belangstelling tegemoet en ontvangen de nota naar aanleiding van het tweede verslag van de initiatiefnemers graag zo spoedig mogelijk.

De voorzitter van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
Bakker-Klein

De griffier van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
Wolf